

- (4) L. 2. & 15. ff. de Trans.
 (5) L. 15. cod. eod.
 (6) L. 3. et 4. cod. eod.
 (7) Cap. 1. de Trans. ibique Gonzalez n. 15.

§. VIII. Transigere omnes possunt, qui pacisci, et alienare; nam transactio alienatio est. Hinc minores, pupilli, amentes, ceteri similes, qui res suas alienare nequeunt, etiam transigere prohibentur; et Prælati, qui sine certis solemnitatibus res Ecclesiæ alienare non possunt, easdem quoque solemnitates in transactione servare debent (1). Quod dicendum generatim est de omnibus, qui res habent ad Ecclesiæ patrimonium pertinentes, uti sunt beneficia (2), decimæ (3), cetera similia, de quibus si fiat transactio sine debitis solemnitatibus, obligare quidem poterit, qui eam absolvit (4), successores vero non obligat, neque aliquid Ecclesiæ rebus infert detrimenti (5).

- (1) Cap. 2. & 3. de Trans.
 (2) Cap. 7. eod.
 (3) Cap. 2. eod.
 (4) Cap. 5. eod.
 (5) Cap. 8. eod.

§. IX. Sed neque de rebus omnibus transigere fas est. Nam Jus Canonicum transactionem fieri vetat de ecclesiasticis beneficiis, in quibus omnis non gratuita pactio turpis habetur, planeque rejicitur (1), sed tamen in iis admittitur amicabile compositio (2); item de jure patronatus, quod accepta pecunia in alium conferri non potest (3). Sponsalia de futuro transactionem non respuunt; quoniam mutuo consensu dissolvi possunt (4); sed de matrimonii sacramento omnis plane transactio, aut pactio irrita est (5).

- (1) Cap. 4. de Pactis, cap. 4. de Trans.
 (2) Ita si duo inter se de beneficio litigent, recte fit amicabile compositio, per quam alter nullo accepto pretio, vel re temporali suo se jure sponte abdicat cap. 7. de Trans.
 (3) Cap. 9. eod.
 (4) Cap. 2. de Sponsal.
 (5) Cap. ult. de Trans.

RECENSIO

TITULORUM TOMI TERTII.

TITULUS I.

De judiciaria Ecclesiæ potestate. pag. 1

TITULUS II.

De judiciis, & eorum divisione. 28

TITULUS III.

De procuratoribus. 32

TITULUS IV.

De foro competenti. 37

TITULUS V.

De libelli oblatione, deque in jus vocando. 56

TITULUS VI.

De Dolo & contumacia. 67

TITULUS VII.

De litis contestatione. 73

TITULUS VIII.

De juramento calumniæ. 76

TITULUS IX.

De probationibus. 80

TITULUS X.

De exceptionibus, & replicationibus. 105

TITULUS XI.

De ordine cognitionum. 112

TITULUS XII.

De mutuis petitionibus. 120

TITULUS XIII.

De dilationibus. 122

TITULUS XIV.

De sententia, & re judicata. 224

TITULUS XV.

De appellationibus. 141

TITULUS XVI.

De in integrum restitutione. 179

TITULUS XVII.

De arbitris. 176

TITULUS XVIII.

De pactis, & transactionibus. 184

FINIS TOMI TERTII.

JOANNIS DEVOTI,

DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA

EPISCOPI ANANIENSIS,

INSTITUTIONUM

CANONICARUM.

LIBRI IV.

TOMUS QUARTUS.

EDITIO NOVA, ETIAM IPSIS ROMANIS EDITIONIBUS
REVERA CORRECTIOR, ATQUE EMENDATIOR.

MATRITI: MDCCCI.

EXCUDERAT RAYMUNDUS RUIZ.

Superiorum Facultate.

*Se hallará en las Librerías de Fernandez, frente
San Felipe el Real, y de Calleja, calle
de Majaderitos.*

PIO SEXTO,

P. O. M.

JOANNES EPISCOPUS ANANIENSIS,

FELICITATE M.

Quartus hic liber, PIE PONTIFEX OPTIME MAXIME, finem faciet *Canonicarum Institutionum*. Est autem liber hic de *judiciis criminalibus*; quoniam *civilia persequutus sum libro superiore*. Initio paulo accuratius agendum putavi de *Ecclesie in coercendis criminibus potestate*; quo loco refutavi non modo *Bohemerum, Thomasium, Pfaffium, ceteros Protestantes, sed etiam Van-Espenium, & refractarios quosdam scriptores, qui illam in discrimen revocare conati sunt inanibus quibusdam ratiunculis, quas non querendæ, sed opprimendæ veritatis gratia excogitare potuerunt*. Ego facile intelligo, quamobrem aliqui Protestantes (non enim omnium ex eo grege hominum eadem sententia est) qui *Ecclesiam merum collegium esse arbitrantur, omnem ei adimant criminalem potestatem, quam totam adscribunt civili Reipublicæ, cui subjiciunt Ecclesiam; sed certe intelligere non possum, quomodo, ii qui se catholicos profitentur, & Ecclesiam veram, perfectamque rempublicam agnoscunt, potestatem detrahant, quæ in primis est hujus veræ, & perfectæ reipublicæ propria*. An *Paulus, cum virgam minatur Corinthiis, cum negat se parciturum repugnantibus imperio suo, si ad eos venire cogatur, cum acceptam à Christo potestatem ostendit, per quam ulcisci possit omnem inobedientiam, & se durius acturum profitetur adversus eos, qui sibi non pareant, cum accusationes contra Presbyterum Episcopi judicio committi, non declarat aperte, quæ à Christo in puniendis maleficiis Ecclesie rectoribus potestas*
Tom. IV. Bb

data sit? *Apostolorum successores Episcopi*, cum de criminibus iudicarunt, eorumque reos vinculis, verberibus, exilio, ceterisque pœnis coercuerunt, an alienam exercuerunt jurisdictionem, non propriam, & affixam magistratui, quem in Ecclesia gerebant? His ego, ac similibus monumentis, quæ in notis collegi, ne textum producerem ultra fines Institutionum, filumque orationis rumperem, demonstravi potestatem Ecclesiæ in criminibus coercendis; adiecique præterea testimonia non modo Patrum, & Conciliorum, sed etiam Principum, qui plus semel hanc eandem potestatem agnoverunt, suisque legibus comprobant. Hac autem probe stabilita, & fixa potestate, consequens est, ut recte Ecclesia iudicet, semperque iudicavit de criminibus, quorum ejus est proprium iudicium, sive ob rem ipsam, sive ob personas, à quibus ea patrata sunt, quæque ecclesiasticæ potestati subsunt, recteque pœnas aptas, & idoneas cuique crimini constituerit. Quare titulis, qui sequuntur, universum genus criminum, quæ ecclesiastica, quæque mixta dicuntur (nam civilium criminum tractatio propria est eorum, qui scribunt de jure civili) pœnasque omnes, quibus puniuntur sontes, explicavi. Singulis quibusque locis legentium oculis subjecta esse volui jura Sedis Apostolicæ: quod in primis faciendum intellexi, non tam pro Episcopi munere, quo tuo beneficio fungor quam pro fide Catholica, in qua Dei beneficio perpetuo vixi, & in qua omnem quæ jam mihi restat, vitam acturum confido. Quid enim Catholico Scriptori, in primis autem Episcopo, magis conveniens esse potest, quam jura ostendere, atque tueri Summi Pontificis, hoc est Capitis sui, per quod efficitur Ecclesiæ unitas, sine qua vera Christi Ecclesia haberi non potest? Qua in re mihi bilem, & stomachum movent aliqui, qui priores quidem libros Institutionum mearum laude dignos existimarunt, sed reprehenderunt studium in Sedem Apostolicam; ac mihi Romæ scribenti ignoscendum putarunt, quod multa, ut ajunt, præter animi sententiam scripto mandaverim. Ego procul absum à laudibus, quibus ipsi me ornare voluerunt, & nihil om-

nino in me inesse sentio doctrinæ, ingenii, nitoris; sed certe in omnium conspectu profiteor, me unam sequutum fuisse veritatem, & nihil dedisse Sedi Apostolicæ, quod non ei jure debitum esse intelligerem. Tute ipse, Sapientissime Pontifex, cui propter exquisitam doctrinam, & excellens ingenium explorata sunt omnia, mihi iudex, & testis es, me nihil ingenio meo litteris consignasse, sed omnia sumpsisse ex Patribus, ex Conciliis, ex perpetua Ecclesiæ disciplina. Quid igitur meam imminuere conantur fidem malevoli vituperatores, quasi aliud scripserim, aliud animo firmum habeam? Mearum sententiarum reprehensores convellant monumenta, quibus eæ nituntur, ostendant me Sedi Apostolicæ dedisse, quæ non dabant Patres, Concilia, totius Ecclesiæ consensus, cetera suis quæque locis indicata; quod si præstare non possunt, comprimant inanes voces, quibus non meam, sed suam ipsi produnt causam, juraque Sedis Apostolicæ mecum agnoscant, & fateantur.

Sed jam his missis, quorum ego rationem plane nullam habeo, ad eos venio pietate, ac doctrina præstantes viros, cum quibus vera mihi in his, quæ scripsi, sententiarum conspiratio, consensusque est, quique hos labores meos non tam verbis, quam facto probare voluerunt. Ex eorum genere sunt complures doctissimi Episcopi, qui adolescentibus, quos in seminariis educant in spem Cleri, Institutiones meas publice tradendas curarunt; ac præterea Vir Clarissimus, cujus plura sunt scripta, quæ in manibus hominum versantur, quique in optima, quam evulgavit, studiorum methodo tantum tribuit Institutionibus meis, gratia, & benevolentia in me sua, non merito aliquo meo, ut eas docendæ, erudendæque juventuti omnium aptissimas iudicet. Quibus ego viris tantas habeo gratias, quantas habere maximas possum; non tam quod tenues labores meos gravissimo iudicio probarunt, quam quod excitatis adolescentibus ad studia Canonici Jurisprudentiæ, quod ego scribendo conatus sum, eorum opera, & auctoritate jam videor efficere, atque assequi potuisse.

Tibi vero quas agam, & habebo gratias, ò decus,

tutela, columnen laborum, studiorumque meorum, Optime, Sapientissimeque Pontifex, quo auspice, & approbatore hæ Institutiones initium, cursum, exitum habuerunt, iterumque in vulgus eduntur? Tu omnes earum libros in amplissimo tuo nomine apparere sivist; quo quidem beneficio quid ego majus, atque præstantius desiderare potuissem? Effecisti tu tamen excellenti hac, & præclara natura tua, ut in eo esset augendi locus, quod mihi jampridem cumulatum esse videbatur. Nam in maximis occupationibus, quibus à sacro, & civili, quod utrumque incredibili sapientia, & virtute, ac summo omnium bono regis, imperio distineris, honore affecisti maximo, ac singulari Institutiones meas, ut eas legeres, atque etiam non improbares. Quibus ego immortalibus beneficiis tuis quam parem reperire orationem potero? Et tamen tantis his beneficiis affectus alia adhuc postulare audeo: tu vero pro benignitate tua singulari, ac prope divina efficies, ut non frustra postulaverim, & simul dabis hanc veniam, ut quoniam tibi referri gratia non potest, quanta debetur, habeatur tamen quantam maximam animus meus capere potest. Scilicet absolutis Institutionibus rem canonicam universam fusius, & uberius pertractandam adgrediar; qua de re multa jam retuli in commentarium meum, teque rogavi, ut ex archivis educi juberetis vetusta quedam, quæ nunc in tenebris latent, monumenta, quibus historia præsertim Canonice Jurisprudentiæ quam maxime illustrari, ornarique videtur posse. Hoc quoque opus ut in tuo nomine apparere patiaris rogo; nam nihil mihi gloriosius, nihil illustrius potest accidere, quam mea scripta commendare nomine Pii Sexti, cujus in omnium oculis, atque ore sunt laudes, & cujus memoriam excipient omnes anni consequentes. Interim pedibus advolutus tuis oro, obtestorque te, ut me patrocinio, cui me totum commendo, summo, & excelso digneris tuo, mihique Apostolicam benedictionem impartias.

APPROBATIONES

secundæ editioni redditæ.

Prodit tandem in lusem volumen quartum, idemque ultimum Institutionum Canoniarum Joannis Devoti Episcopi Ananiensis multo auctius, atque emendatius. Innumerae profecto in dies exeunt Juris Ecclesiastici Institutiones, nec deerit fortasse qui supervacaneum à viro clarissimo laborem in hisce libris conscribendis, nedum poliendis, fuisse susceptum putet: at si innumera illa volumina excutias, ex iisque secernas, vel imperitorum hominum ineptias, vel plena veneno, fallacisque delitescens Ecclesie hostium deliramenta, vix aliqua invenies, ex quibus nonnullam rei canonice notitia sine periculo haurire fas sit. Gratia itaque maximæ præstantissimo Praesuli habendæ sunt, qui quatuor hisce voluminibus ea cumulatissime præstitit adolescentibus adjuncta, quibus in Ecclesiastici Juris penetralia deduci tutissime, expediteque possint. Quod ad me attinet, expendi diligenter novissima celebratissimi operis additamenta; eaque mihi, si quidquam in istis rebus intelligo, digna plane auctore suo, studiosaeque juventuti perutilia visa sunt, ideoque quamecitius evulganda.

Dabam Romae IV. Nonas Januarias anni MDCCXCVI.

D. Coppola Proton. Apostolicus, & S. Rit. C.
Secretarius.

Judicio, quod secundo, ac tertio de opere Canoniarum Institutionum Cl. V. Joannis Devoti Episcopi Ananiensis tui nunc quarto confirmo: præclarum illud, egregiumque ita esse, ut si eorum venia, quorum potestas est, denuo auctore ab ipso emendatum vulgetur typis, & rerum Ecclesiasticarum studiosis utile, & tenebricosis hisce temporibus futurum quam maxime opportunum existimem.

Dabam Romae ex Collegio Germanico II. Nonas Januarias 1794.

J. Castillioneus Proton. Apost. Poenit. Litterarum Corrector, Congr. Immunit. Ecclesiast. & Indicis Consult. atque Boni Regiminis à Secretis.

Superiori anno tertius prodit è typis Institutionum Canonicarum Reverendissimi Episcopi Ananiensis liber de civilibus judiciis. Quartum de judiciis criminalibus, si per eos, ad quos pertinet, potestas fiat, quantotius evulgari, nihil est, quod prohibeat; & quarto hoc volumine aureum institutionum opus absolutum est. Id igitur unum nunc optandum restat, ut Cl. Vir majus illud opus, quo fusius res canonica universa, & uberius illustranda est, patiat exire in lucem: quod si fecerit, & is fidem suam, quam jamdiu obstrinxit, liberabit; & nihil nobis erit amplius, quod in hoc studiorum genere desideremus.

Romae ex Aedibus Magnae Curiae Inocentianae Kalendis Februarii MDCCXCIV.

N. Riganti Majoris Praesidentiae Abbr.
& A.G. in Civilibus Locumtenens.

Antequam dicant boni filii: concupiscentiam habemus dissolvi, & esse cum Christo: multi prius, tanquam mali servi, & quodammodo improbi fugitivi, ad Dominum suum temporalium flagellorum verbere revocantur. S. AUGUSTINUS Ep. 185. ad Bonifacium c. 6. opp. tom. 2. col. 652. ed. Maurin. Venet. 1729.

Si vult hæreticus non esse, neque audire, non isti, aut illi satisfaciat. . . . Festinet pro omnibus Sedi Romanæ satisfacere; hac enim satisfacta communiter ubique omnes pium, & orthodoxum prædicabunt. S. MAXIMUS MARTYR Ep. ad Petrum Illustr. opp. t. 2. pag. 76. edit. Combefis. Paris. 1675.

LIBER IV.

TITULUS I.

De Ecclesiae in coercendis criminibus potestate.

I. Poenarum finis, & earum infligendarum potestas.	VII. Civilium, & Ecclesiasticarum poenarum finis, & ratio.
II. Ecclesia poenas irrogat in foro interiori, & exteriori.	VIII. Ecclesiae poenae spirituales, & temporales.
III. Poenarum infligendarum potestatem Ecclesia à Christo accepit, eaque Apostoli usi sunt.	IX. Judicia criminalia Ecclesiae in Clericos, & in Laicos.
IV. Episcopi, etiam ethnicis dominantibus, hanc potestatem exercuerunt.	X. Quomodo Clerici ab Ecclesia puniantur?
V. Data Ecclesiae pace, ejus potestas etiam Imperatorum legibus confirmata est.	XI. Quomodo Clerici ab Ecclesia laicæ Potestatis coercitioni subjiciantur?
VI. Ecclesia quomodo in Clericos, & quomodo in laicos animadvertat?	XII. Partes ecclesiasticæ, & civilis potestatis.
	XIII. Potestas Ecclesiae in personas clericorum.

§. I.

Malos male habendos, & eum, qui malum fecit, malum ferre debere, non solum civilis, sed etiam divini, ac naturalis juris docet auctoritas. Nam hoc modo, & ceteri à crimine deterrentur, & civium incolumitati consulitur, & damnum, atque injuriam, quam quis suo scelere naturæ intulit, religioni, reipublicæ, quantum fieri potest, ipse emendat, & corrigit. Quare crimina sequuntur poenæ, quibus improbi coercentur, salusque, & tranquillitas reipublicæ conservatur, easque infligit, cui publicæ salutis, & tranquillitatis cura, ac summa potestas commissa est. Non enim par in parem habet imperium, & jurisdictionem, per quam poenam irroget; ac si lædens à læso punitur, non poena hæc est, sed vindicta, si à tertio, non poena, sed alia læsio, & injuria est. Neutrum vero fieri sinunt leges, quibus civiles hominum societates gubernantur (1).